

Z Etické komise ČMPS

Vážení kolegové, milé kolegyně a příznivci psychologické profese,

Etická komise ČMPS má několik nových členů a také novou předsedkyni. Děkuji dosavadní předsedkyni Dianě Valečkové za předání „žezla“ a za její úsilí věnované komisi v minulém období. Své mandáty také zanedlouho ukončí Hedvika Boukalová a Martina Hyžová. Všechny jmenované jsou zkušenými členkami Etické komise, a proto jsem ráda, že své dovednosti předají jako mentorky novým členům. Komise nyní bude pracovat v téměř novém složení, a tak jejím hlavním úkolem bude rychlé proniknutí do řešení přicházejících stížností.

I nadále platí zájem Etické komise o nové členy. Kdo by se chtěl ve svém volném čase zapojit do činnosti komise a naučit se vidět psychologickou profesi trochu jinýma očima, je vítán*.

Kromě stížností se Etická komise ČMPS zabývá i diskusí a vyjadřováním k aktuálním tématům. V nedávné době se komise vyslovila např. k debatám o Gretě Thunbergové, k vystupování dr. Jeronýma Klimeše, zapojila se do osvěty v době epidemie koronaviru. V současné době komise vede diskusi na téma, kdo je to vlastně psycholog. Téma, které úzce souvisí nejen se samotnými stížnostmi, ale také např. s aktivitami Legislativní komise UPA.

Před komisí také stojí nelehký úkol dokončit revizi Etického kodexu psychologické profese a přetvořit jej do režimu tzv. snadného čtení. Stranou nemůže zůstat ani problematika soudního znaleství v oboru psychologie. Při řešení stížností velice často pocítujeme nesoulad zájmu soudů s etickým podtextem práce soudních znalců.

Moc se na práci v Etické komisi ve své nové roli těším!

Petra Špačková

* Jak již bylo několikrát zmiňováno, práce v EK umožňuje seznámit se s různými problémy psychologické praxe, je to příležitost k růstu v profesi. Připomínáme, že členové EK jsou zproštěni členského poplatku v ČMPS, cestovní náklady spojené s účastí na jednáních jsou propláceny. Většina agendy se děje korespondenčně, členové obvykle řeší 1-2 podání ročně v roli zpravodajů a vyjadřují se k řešení stížností a podnětů, které řeší ostatní členové EK. Pracují také na koncepčních záležitostech dle svých možností a zájmu.

Návrhy členů etické komise ČMPS lze zasílat na e-mail. cmeps@ecn.cz nebo pomocí [formuláře](#) na webu ČMPS v sekci Novinky.

Anonymizovaná zpráva dvou uzavřených stížností

Stěžující podal stížnost na porušení Etického kodexu klinickým psychologem, se kterým ho pojil nejprve vztah v rámci krátkodobé psychoterapie a po jejím ukončení vztah pracovní při práci na společném projektu.

Porušení Etického kodexu spatřuje stěžující si v následujících skutečnostech:

1. Psycholog nezachovával povinnou **mlčenlivost** o věcech, které se dozvěděl při výkonu své profese. V soukromí (při spolupráci na projektu) vyprávěl stěžujícímu si historky ze své praxe a vyjadřoval se s despektem o současných i bývalých klientech.
2. Psycholog pořádal a vedl workshopy určené externím zájemcům organizace, ve které stěžující si pracoval. Na workshopech byli účastníci ke sdílení vyzýváni i tehdy, kdy evidentně mluvit nechtěli a bylo jim to viditelně nepříjemné. Stěžující si uvedl, že sám několikrát sdílel věci, které by patrně nikdy nevypouštěl do světa. Psycholog ho ale jako jeho bývalý terapeut požádal, ať to udělá, protože to bude pro všechny užitečné.
2. Psycholog zneužil **vztahu důvěry a závislosti** v terapeutickém vztahu například tím, že své klienty z terapie zval na své workshopy se slibem, že tam završí svůj terapeutický proces.
3. Psycholog neupozornil stěžujícího si na možný **střet zájmů**:
  - V době, kdy stěžující si k psychologovi docházel na terapii, nabídl psychologovi uskutečnění workshopů pro firmu, kde pracoval. Psycholog na tuto nabídku přistoupil, posléze spolupracovali na projektu.
  - Psycholog stěžujícímu si jako bývalému klientovi, posléze spolupracovníkovi, nabídl tykání a přátelství.
4. Psycholog se na sociální síti Facebook pod **falešnou identitou** vydával v diskusi za vlastního klienta.
5. Psycholog si účtoval 14 terapeutických sezení (dle výpisu pojišťovny). Podle stěžujícího si jich proběhlo pouze 12.

Vyjádření psychologa

Psycholog se k bodům stížnosti vyjádřil: Není členem ČMPS a jako poskytovatel zdravotních služeb je dle § 51 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách, povinen zachovávat mlčenlivost o všech skutečnostech, o kterých se dozvěděl při poskytování psychologických služeb a se kterými je ve stížnosti operováno.

Zpravodajky reagovaly vysvětlujícím e-mailem, kde uvedly, že Etická komise ČMPS se vyjadřuje i ke stížnostem na psychology, kteří nejsou členy ČMPS. Smyslem posuzování stížností je obecná kultivace práce psychologů a jejich etická reflexe. Etická komise neposuzuje právní aspekty činnosti psychologů, ale etické hledisko jejich jednání. I u nečlenů ČMPS může Etická komise ČMPS vydávat po předběžném šetření stanoviska ke stížnostem a upozorňovat kolegy – nečleny ČMPS – na oblasti vhodné pro etickou reflexi. Psychologa zpravodajky ujistily, že tím, že žádají o etickou reflexi, nezpochybňují závazek mlčenlivosti.

Psycholog odpověděl na otázky týkající se jeho etické reflexe. Tím se též vyjadřoval k některým bodům stížnosti, aniž by porušoval mlčenlivost vůči bývalému klientovi při poskytování zdravotních služeb.

Psycholog sdělil:

- Vztah se stěžujícím si byl původně na bázi krátkodobé psychoterapeutické podpory s jasnou zakázkou. Po ukončení pracovního terapeutického vztahu mu byla ze strany stěžujícího si navržena spolupráce formou organizování workshopů pro firmu, kde stěžující si tehdy pracoval. Pro psychologa to v té době byla běžná praxe, spolupracoval formou workshopů i s některými dalšími bývalými klienty, kteří k němu docházeli na krátkodobou podpůrnou psychoterapii.
- Mimo terapeutický vztah a organizování workshopů došlo ke spolupráci se stěžujícím si na dlouhodobějším projektu. Stěžující si byl poučen před svědkem o změně pracovního vztahu a riziku míry blízkosti při spolupráci. Spolupráce se stěžujícím si byla po ukončení projektu z iniciativy psychologa ukončena. Psycholog konstatoval, že se tímto poučil: bývalí klienti z krátkodobého terapeutického kontaktu se nejeví akceptovatelnými partnery pro organizaci workshopů a přednášek.
- Psycholog se domnívá, že míra jeho důvěry byla na počátku pracovního vztahu nepřiměřená. Míru vzájemné důvěry ve vztahu není schopen posoudit.
- Nerovnováhu míry vědomostí a moci mezi ním a bývalým klientem psycholog nenahlíží, konstatuje, že o moc neusiloval a neusiluje.
- Důvod stížnosti spatřuje psycholog ve snaze stěžujícího si získat jeho pozornost, domnívá se, že jde o dlouhotrvající přenos na jeho osobu ze strany stěžujícího si.

K výhradám vůči vyúčtování terapeutických sezení se psycholog nevyjádřil. Etická komise ČMPS se nezabývá kontrolní činností. Doporučila stěžujícímu si, aby se v této věci obrátil na příslušnou zdravotní pojišťovnu či případně další kontrolní orgány pro soukromou zdravotní praxi.

Psycholog se rovněž nevyjádřil k bodu, který se týkal jeho identity na sociální síti Facebook.

Případné zodpovězení dalších otázek podmínil psycholog nutností doložit zproštění jeho mlčenlivosti bývalým klientem při poskytování zdravotních služeb dle zákona o zdravotních službách.

Stanovisko Etické komise ČMPS

Ze stížnosti a reakcí dotčeného psychologa vyplývá, že nedocenil svoji zodpovědnost v rámci vztahového pole, tedy odpovědnost za užití moci a za ochranu pracovního spojení (viz odpovídající oblasti v kapitole III. Etického kodexu psychologické profese). **Doporučujeme, aby se supervize zaměřila právě na tato témata.**

Konkrétně:

a) Psycholog se rozhodl změnit terapeutický vztah se stěžujícím si na vztah kolegiální. V terapeutickém vztahu má terapeut větší vědomosti a moc než klient, má proto též větší zodpovědnost za zacházení s tímto vztahem než klient.

Doporučujeme, aby psycholog věnoval větší pozornost bodu I. 4 Etického kodexu psychologické profese, který upravuje vztah s klienty, dalšími stranami, kolegy a ostatními zájmovými skupinami (veřejností). Jde zejména o sdělení, že zodpovědnost psychologa za tento vztah je o to silnější, oč větší je nerovnováha vědomostí a moci mezi ním a jeho klientem.

Asymetričnost vztahu založenou na nerovnováze vědomostí a moci psycholog pravděpodobně nenahlíží dosud, když se vyjádřil v tom smyslu, že o moc neusiloval a neusiluje.

Přitom se zároveň domnívá, že důvodem stížnosti je dlouhotrvající přenos stěžovatele na jeho osobu. V případě, že by se jednalo o přenos, pak psycholog tento jev nenahlédl a terapeuticky neošetřil. Nedocenil riziko v terapii nedořešeného přenosu pro případnou kolegiální spolupráci s bývalým klientem. Terapeutický proces nebyl završen a psychologem to bylo reflektováno až dodatečně.

b) Etický kodex psychologické profese (bod III. 1 d) uvádí, že psycholog v zájmovém poli nahlíží možný střet zájmů a postupuje tak, aby zájmy zpřehlednil a eticky správně se v jejich střetu rozhodl.

Psycholog nenahlédl střet zájmů, jako by nerozuměl, že některé zakázky nemá přijímat, i kdyby mu byly nabídnuty. **Doporučujeme jako sebeochranu a ochranu v tomto směru dodržet pravidlo abstinence – zřeknutí se jakýchkoli výhod, které by mohlo spojení s pacientem (i bývalým) přinášet. Oceňujeme sdělení psychologa, že se z této kauzy poučil a odmítá spolupráci na workshopech či přednáškách s bývalými klienty.**

Na druhé straně se Etická komise ČMPS domnívá, že v otázce střetu zájmů při společné realizaci projektu náleží stejná míra zodpovědnosti i stěžujícímu si. Jako samostatně podnikající vysokoškolsky vzdělaná osoba mohl rovněž nahlédnout možný střet zájmů.

Za Etickou komisi ČMPS PhDr. Bohumila Baštecká, Ph.D., Mgr. Martina Hyžová

Psychologova jednostranná angažovanost v opatrovnickém sporu

Anonymizovaná stížnost na porušení Etického kodexu psychologické profese

Stížnost na postup poradenského psychologa byla podána v kontextu opatrovnického sporu.

Jeden z rodičů si stěžoval, že:

- Psycholog opakovaně vyšetřil dítě stěžovatele na žádost druhého rodiče bez vědomí stěžovatele a posléze přes jeho zákaz. Účelem prvního vyšetření bylo posouzení školní zralosti dítěte.
- Psycholog překračoval svoje pravomoci psychologa pedagogicko-psychologické poradny. Ve svých zprávách se vyjadřoval k rodinnému uspořádání stěžovatele. Psycholog přitom vycházel jen z informací druhého rodiče a dítěte, neboť stěžovatele v interakci s dítětem nikdy neviděl. Psycholog se též odvolával na vyjádření třídního učitele dítěte, ačkoli s ním nikdy nehovořil. Psycholog podle stěžovatele zaujímal soudně znaleckou roli, která mu nepříslušela. Na žádost druhého rodiče vyhotovoval zprávy, které druhý rodič předkládal soudu, ač soud psychologa o odborné stanovisko nežádal.

Psycholog se vyjádřil, že:

- Požádal přes druhého rodiče stěžovatele, aby též on přišel do poradny a dostal z vyšetření dítěte potřebné informace. S výsledky vyšetření stěžovatel nesouhlasil. Po této návštěvě už další možnost spolupráce nevyužil.
- Druhý rodič přišel na další návštěvu a poradenský psycholog reagoval zprávou pro potřeby OSPOD vzhledem k probíhajícímu soudnímu sporu rodičů o kontakty dítěte se stěžovatelem.
- K rodinnému uspořádání se psycholog nikdy přímo nevyjadřoval. Pouze se snažil, aby se zmírnil tlak na dítě, které bylo neurotizováno rozdílnými přístupy rodičů.
- Psycholog podával zprávy pro potřeby druhého rodiče, přičemž stěžovatel je dostal také, pokud o to požádal.

Etická komise ČMPS zaujala stanovisko s vědomím, že k některým konkrétním bodům stížnosti se psycholog i přes opakování žádosti o vyjádření nevyjádřil nebo vyjádřil nejednoznačným způsobem.

Stížnost byla podána v souvislostech opatrovnického sporu. Z pohledu Etické komise psycholog tento kontext nedocenil. Setkával se opakovaně s jedním z rodičů s cílem upravit životní podmínky dítěte, což znamená život dítěte s jedním a druhým rodičem.

Psycholog se snažil napravit neurotizaci dítěte působenou rozdílnými přístupy rodičů. Podle Etické komise nedohlédl, že v jednostranných konzultacích pouze s jedním z rodičů to pravděpodobně nebylo ani v jeho silách, ani v pravomocích.

Etická komise usoudila, že psycholog se v účelech konzultací postupně dostával za hranice původního ujednání. Změnu účelu psycholog nereflektoval nebo nedohlížel její problematičnost v rámci vícestranného smluvního pole v souvislostech opatrovnického sporu.

Etická komise s tímto vědomím psychologovi doporučila věnovat větší pozornost vícestrannému smluvnímu poli a způsobům, jakými v něm postupuje.

Konkrétně jde o všechny body odstavce III.1 **Zájmové pole** v Etickém kodexu psychologické profese:

a) Psycholog si je vědom, v zájmu koho jedná, a tento zájem jasně pojmenovává. Chrání práva a oprávněné zájmy klienta.

b) Uvědomuje si, v jakém zájmovém poli se pohybuje, a rozpoznává, kdy je na místě dojednat vícestrannou písemnou smlouvu.

c) V situaci, kdy se ve vícestranném smluvním poli změní jeho pozice nebo angažovanost, jasně tuto skutečnost označí a domlouvá se na změně smlouvy, tedy i na případném ukončení spolupráce.

d) Nahlíží možný střet zájmů a postupuje tak, aby zájmy zpřehlednil a eticky správně se v jejich střetu rozhodl.

Pro psychologa bylo podle jeho vyjádření klientem dítě stěžovatele. Chránit jeho zájmy by znamenalo napomáhat dohodě obou rodičů, nikoli se ve sporu angažovat jednostranným konzultováním s jedním z nich. Pracovní vztah založený na důvěře se

pravděpodobně podařilo vybudovat jen mezi psychologem a jedním z rodičů, což psycholog nenahlédl jako potíží.

Psycholog pravděpodobně nenahlédl ani vlastní (nepřímé) zásahy a jejich vliv, který ve vícestranném smluvním poli mohou mít, byť se k rodinnému uspořádání nikdy přímo nevyjadřoval.

K zacházení s neověřenými údaji od třídního učitele se psycholog nevyjádřil.

Etická komise doporučila psychologovi reflektovat typ spolupráce, který ve vícestranném smluvním poli volil, včetně zacházení s vlastním vlivem a stranností a včetně nedostatečného kontraktování.

Konkrétně měla Etická komise na mysli odstavec III.2 **Zodpovědnost za užití moci** v bodě a) *Psycholog aktivně nahlíží podoby své moci a vlivu ve vztahu s klienty, dalšími stranami, kolegy a veřejností.*; odstavec III.3 **Pracovní spojení a jeho ochrana** v bodě a) *Psycholog chrání pracovní spojení a podporuje vzájemnou důvěru. Varuje se proto situací, které by mohly vzájemnou důvěru narušit a pracovní spojení poškodit, ať jde o narušení smluvní nebo citové podstaty pracovního spojení.*; odstavec II.1 **Způsobilost pro rozmanitost** v bodě d) *Ve vícestranném smluvním poli si psycholog uvědomuje a aktivně nahlíží, zda někomu straní.*; odstavec IV.1 **Kontraktování a informovaný souhlas** v bodě c) *Psycholog vyjednává účel vzájemné spolupráce v hodnotovém rámci zastávaném tímto kodexem. Má na mysli především zájem klienta. V situaci vícestranné smlouvy bere v úvahu další dojednané či předpokládatelné zájmy.*

Za Etickou komisi ČMPS ve složení:

Bohumila Baštecká, Michaela Borovanská, Hedvika Boukalová, Zora Dušková, Martina Hyžová, Jiří Loučný, Matěj Mičulka, Olga Pechová, Petra Špačková, Diana Valečková
Bohumila Baštecká, pověřená řízením ohledně stížnosti v této věci od června 2019